

Uzori za učenike s teškoćama u razvoju

Samopouzdanje
kao ključni čimbenik
u obrazovanju
učenika s
teškoćama u
razvoju

Sufinancira
Europska unija

Sadržaj

1. Uvod	p.3
2. Socijalni razvoj učenika s teškoćama u razvoju	p.6
3. Samopouzdanje i samopoštovanje kao važan čimbenik razvoja i socijalne uključenosti	p.16
4. Kako povećati i podržati samopouzdanje i samopoštovanje učenika s teškoćama u razvoju	p.24
Istraživanja u Europi i svijetu	p.25
Istraživanja u partnerskim zemljama	p.31
EU projekti	p.46
5. Zaključak	p.54
6. Literatura i reference	p.58

Uvod

© Freepik

Temelj inkluzivnog obrazovanja jest osiguravanje uvjeta da svi učenici ostvare svoj puni potencijal, bez obzira na teškoće koje imaju. Jedan od načina promicanja inkluzije i upoznavanja različitosti u školi i razredu jest provedba različitih aktivnosti koje potiču razvoj i utječu na dječju percepciju sebe, svojih vršnjaka i društva općenito. Škola, kao odgojno-obrazovna ustanova, dužna je poticati razvoj svih učenika, u skladu s njihovim mogućnostima i sposobnostima te poticati pozitivne i zdrave stavove prema sebi, drugima i svijetu.

Sva djeca, uključujući djecu s teškoćama u razvoju, prolaze kroz određena razdoblja tijekom svog emocionalnog i socijalnog razvoja, a tijekom kojih se formiraju njihove socijalne vještine i definira njihova socijalna kompetencija. Društveni razvoj djece odvija se u interakciji s odraslima i vršnjacima, a uključuje ponašanja, stavove i osjećaje (Brajša-Žganec, 2003)

Urie Bronfenbrenner (1979) naglašavao je važnost okoline za razvoj djece i psihosocijalnu prilagodbu. U svojoj teoriji ekoloških sustava naveo je četiri razine utjecaja okoline na dijete: mikrosustav (npr. obitelj, vrtić, škola), mezosustav (interakcija različitih mikrosustava u koje je dijete uključeno), egzosustav (npr. mediji, školska vijeća, crkva) i makrosustav (npr. obrazovanje, gospodarstvo, religija). U isto vrijeme, dijete je u sredini, a svi slojevi okoline, koji su međusobno isprepleteni kroz interaktivne veze, utječu na njega.

S druge strane, Erik Erikson (1970) u svojoj psihosocijalnoj teoriji naglašava važnost razvoja vlastite osobnosti i samopoimanja, potragu za identitetom, odnose pojedinca s drugima i ulogu kulture tijekom cijelog života (Woolfolk, 2010). Prema Eriksonu, svaki pojedinac prolazi kroz nekoliko razvojnih faza u kojima se suočava s razvojnom krizom: sukob između pozitivne alternative i moćne, ali nezdrave alternative. Način na koji "rješava" svaku krizu ima trajan učinak na njegovu sliku o sebi i pogled na društvo oko sebe.

Uzimajući u obzir obje teorije, možemo reći da je iznimno važno poticati i pravilno usmjeravati razvoj djece, posebno djece s teškoćama u razvoju. Važan aspekt socijalnog razvoja je razvoj samopoimanja, samopoštovanja i samopouzdanja, kao važnih dijelova socijalnih kompetencija svakog djeteta (socijalne, emocionalne i kognitivne vještine i ponašanja koja su potrebna za uspješno suočavanje u društvenim situacijama). Možemo reći da osoba ima dobre socijalne kompetencije kada sudjeluje na zadovoljavajući i kompetentan način u skupinama, zajednicama i širem društvu kojem pripada (Katz i McClellan, 1997).

Uloga ovog vodiča je dati kratak pregled istraživanja i programa koji potiču razvoj samopoštovanja i samopouzdanja djece s teškoćama u razvoju te preporuke za poticanje razvoja samopoštovanja i samopouzdanja unutar škola i drugih institucija i organizacija. U sljedećim poglavljima bit će predstavljen kratak pregled socijalnog razvoja djece s teškoćama u razvoju, s naglaskom na samopoštovanje i samopouzdanje. Također, prikazat će se i pregled istraživanja i programa na europskoj i svjetskoj razini i u partnerskim zemljama koje sudjeluju u provedbi projekta "Uzori za učenike s teškoćama u razvoju". Na kraju donosimo zaključak s preporukama za rad na području poticanju samopouzdanja i samopoštovanja kod djece s teškoćama u razvoju.

**Socijalni razvoj
učenika s
teškoćama
u razvoju**

Jedan od ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih naroda naglašava važnost pružanja inkluzivnog i kvalitetnog obrazovanja svim učenicima, a kako bi mogli razviti potrebne životne vještine, uključujući akademske i socijalne vještine (Fernández-Villardón, Álvarez, Ugalde i Tellado, 2020).

Modernizacija obrazovnih procesa koja se odnosi na inkluzivno obrazovanje koje postaje sve raširenije u Europi, zahtijeva dodatna sredstva za socijalnu i pedagošku podršku djeci s teškoćama u razvoju, budući da ta dva aspekta postaju sve relevantnija i za škole i za učitelje (Lavrentieva, 2020).

Budući da smo u ovom vodiču usmjereni na dobnu skupinu djece od šest do deset godina, što je izuzetno značajno razdoblje za učenike u smislu tjelesnog, kognitivnog i psihološkog razvoja, važno je u svakodnevnim životnim intervencijama o buhvatiti i učenike bez teškoća, ali posebno učenike s različitim teškoćama u razvoju, kao što su primjerice poremećaji u učenju, senzorne teškoće, intelektualne teškoće, kronične bolesti i poremećaj iz spektra autizma, jer se ti učenici suočavaju s više poteškoća tijekom svog psihosocijalnog razvoja.

U prvom dijelu ovog poglavlja opisat ćemo pojam socijalnog razvoja, kao i izazove s kojima se suočavaju učenici s različitim vrstama teškoća u razvoju. U uvodnom dijelu opisat će se pojam socijalnog razvoja, kao i specifični izazovi s kojima se učenici s teškoćama u razvoju susreću, jer jedino razumijevanjem jedinstvenih izazova s kojima se oni suočavaju, možemo planirati i provesti ciljane intervencije kako bismo poticali njihov socijalni razvoj i na kraju došli do uspješnih tehnika i strategija za koje je dokazano da olakšavaju njihov socijalni razvoj.

© Freepik

Definicija

Počnimo s nekim osnovnim informacijama: socijalni razvoj kod učenika s teškoćama u razvoju jest proces kojim stječu i poboljšavaju socijalne vještine, grade smislene odnose i sudjeluju u pozitivnim socijalnim interakcijama. Obuhvaća sposobnost razumijevanja i snalaženja u socijalnim normama, učinkovitu komunikaciju, pokazivanje empatije te razvoj i održavanja prijateljstava. Socijalni razvoj igra ključnu ulogu u općoj dobrobiti i kvaliteti života učenika s teškoćama, jer izravno utječe na njihovu socijalnu uključenost, samopoštovanje i ukupnu sreću. Socijalni razvoj uključuje ne samo stjecanje specifičnih socijalnih vještina, već i razvoj pozitivnog samopoimanja i osjećaja pripadnosti unutar svog društvenog okruženja. Detaljnije ćemo govoriti o samopoštovanju i povjerenju u sljedećim poglavljima.

Ali koje su implikacije socijalnog razvoja? Prvo, socijalni razvoj doprinosi dobrobiti učenika s teškoćama potičući osjećaj pripadnosti i povezanosti. Kada se učenici osjećaju društveno uključenima i prihvaćenima, doživljavaju pozitivno emocionalno blagostanje, što zauzvrat ima veliki utjecaj na njihovo cjelokupno mentalno zdravlje. Razvojem socijalnih vještina učenici s teškoćama mogu uspostaviti i održavati smislene odnose, iskusiti osjećaj pripadnosti unutar svojih vršnjačkih skupina i razviti pozitivno samopoimanje. No, socijalni razvoj učenika s teškoćama ključan je ne samo za njihovu opću dobrobit već i za obrazovno postignuće. Socijalni razvoj podrazumijeva više od socijalnih interakcija. Uključuje različite čimbenike koji utječu na njihov opći rast i razvoj. Studije provedene u Sjedinjenim Američkim Državama pokazale su da učenici s teškoćama u razvoju postižu bolje akademske rezultate i bolje su socijalno integrirani kada su uključeni u redovno ili konvencionalno okruženje od učenika s teškoćama koji se školuju u odvojenim ili specijaliziranim razredima (Alquraini i Gut, 2012). Dakle možemo reći da socijalni razvoj igra značajnu ulogu u obrazovnom uspjehu učenika s teškoćama. Socijalne vještine usko su isprepletene s akademskim postignućima i ishodima učenja, kao što nam pokazuju mnoga istraživanja na tom području. Pregledajmo neke od njih.

U istraživanju koju je provela E. Y. Borisova, pokazalo se kako djeca koja pohađaju inkluzivne razrede, u usporedbi sa svojim vršnjacima (učenicima u posebnim školama), imaju manje izražene manifestacije socijalne neprilagođenosti i skladnije obiteljske odnose. Studije također pokazuju da još uvijek postoje poteškoće u nekim drugim područjima poput prepoznavanja emocionalnog stanja drugih ljudi ili formiranja slike o sebi (Borisova, 2019). Bez obzira na određene nedostatke, inkluzivno obrazovno okruženje djeluje pozitivno na učenike s teškoćama u razvoju.

Istraživanje koje je proveo Fernández-Villardón sa suradnicima, pokazalo je da okruženje koje potiče interakcije tijekom učenja (obrazovni postupci ili pristupi koji daju prednost i potiču smisleni dijalog i interakciju među učenicima) promiče aktivan angažman, kritičko razmišljanje i društvenu interakciju, naglašavajući važnost otvorene komunikacije, poštivanja različitih gledišta i razvoja komunikacijskih vještina i u konačnici može doprinijeti promicanju inkluzije. Ta okruženja često uključuju grupne rasprave, aktivnosti rješavanja problema i zadatke suradničkog učenja, s ciljem poboljšanja ishoda učenja i poticanja dubljeg razumijevanja teme (Fernández-Villardón, Álvarez, Ugalde, Tellado, 2020).

Naposljetku, na temelju rezultata iste studije, Fernández-Villardón i suradnici zaključili su da se može reći da intervencije temeljene na interakcijama s naglaskom na inkluzivni pristup, potiču socijalne vještine učenika s teškoćama u razvoju (Fernández-Villardón, Álvarez, Ugalde, Tellado, 2020.)

Ukratko, kada učenici posjeduju dobre socijalne vještine, vjerojatnije je da će se aktivno baviti aktivnostima u učionici, sudjelovati u raspravama, surađivati s vršnjacima i potražiti pomoć kada je to potrebno. Učinkovita komunikacija, timski rad i vještine rješavanja problema koje se potiču socijalnim razvojem doprinose boljoj akademskoj uspješnosti i većim mogućnostima za učenje.

Ne smijemo zaboraviti da socijalni razvoj pozitivno utječe ne samo na samog učenika, već i na cjelokupnu društvenu klimu učionice i školsko okruženje. Kada su učenici s teškoćama aktivno uključeni u socijalne interakcije, podržani od strane svojih vršnjaka i uključeni u različite aktivnosti, njeguje se kulturu prihvaćanja, empatije i raznolikosti. Ovo inkluzivno socijalno okruženje koristi ne samo učenicima s teškoćama, već i njihovim vršnjacima u razvoju, te promiče pozitivnu školsku klimu koja cijeni raznolikost, promiče uzajamno poštovanje i priprema učenike za raznoliko i inkluzivno društvo. No, socijalni razvoj učenika s teškoćama uči ih osnovnim životnim vještinama i izvan učionice. Te vještine uključuju učinkovitu komunikaciju,

empatiju, samoregulaciju, rješavanje sukoba i donošenje odluka. Iako, kao što smo vidjeli u prethodnom primjeru, još uvijek treba napraviti određena poboljšanja u smislu intervencija, stjecanjem tih vještina učenici s teškoćama bolje su pripremljeni za snalaženje u izazovima i složenosti suvremenog svijeta. Na taj način, razvijaju sposobnost stvaranja zdravih odnosa, pregovaraju o socijalnim očekivanjima i zalažu se za svoje potrebe i prava.

Prepoznavanjem značaja socijalnog razvoja i provođenjem učinkovitih strategija, odgajatelji, vršnjaci i drugi dionici mogu stvoriti okruženje koje podržava razvoj učenika s teškoćama u razvoju u cjelini, omogućujući im akademsko, socijalno i emocionalno napredovanje.

© Freepik

Sociokulturna teorija Vygotskoga

Kada govorimo o učenicima, u razvojnoj psihologiji obično se referiramo na dva glavna lika: Piaget i Vygotsky. U ovom vodiču detaljnije ćemo predstaviti sociokulturnu teoriju Vygotskog, jer bolje opisuje razvoj socijalnih vještina učenika (za dodatna objašnjenja pogledajte reference na kraju vodiča).

Pogledajmo neke postavke Vygotskyjeve sociokulturne teorije:

- ▶ Ljudski razvoj je društveno posredovan proces u kojem djeca stječu kulturne vrijednosti, uvjerenja i strategije rješavanja problema kroz suradničke odnose s drugim članovima društva.
- ▶ Interakcije s drugima značajno povećavaju ne samo količinu informacija i broj vještina koje dijete razvija, već utječe i na razvoj mentalnih funkcija višeg reda, kao što je formalno mišljenje.
- ▶ Važnost kulturnog i društvenog konteksta za učenje. Kognitivni razvoj proizlazi iz socijalnih interakcija tijekom vođenog učenja unutar zone proksimalnog razvoja (ZPR), a kao rezultat suradnje djece i drugih osoba uključenih u proces učenja.
- ▶ Okruženje u kojem djeca odrastaju utjecat će na to kako razmišljaju i o čemu razmišljaju.
- ▶ Prema Vygotskom (1978), najvažnije učenje djeteta događa se kroz socijalnu interakciju s kompetentnim učiteljem. Učitelj može modelirati ponašanja i/ili dati usmene upute za dijete. Vygotsky to naziva kooperativnim ili suradničkim dijalogom. Dijete nastoji razumjeti radnje ili upute učitelja (često roditelja ili baš učitelja), a zatim internalizira informacije, koristeći ih za usmjeravanje ili reguliranje svoje izvedbe.

Socio-kulturna teorija Vygotskog pomaže u razumijevanju kako socijalna interakcija i kulturni kontekst igraju ulogu u ljudskom razvoju. Naglašava sura dničko učenje i usmjeravanje od strane stručnjaka, pokazujući kako djeca stječu znanje i kulturno razumijevanje kroz društvene interakcije i razvoj. Koncept zone proksimalnog razvoja ili ZPR-a odnosi se na raspon zadataka ili vještina koje dijete još nije u stanju samostalno ostvariti, ali ih može uspješno postići uz vodstvo i podršku educiranog pojedinca. To je potencijal za učenje i kognitivni rast koji postoji kada se djeca bave aktivnostima s vršnjacima ili učiteljima. Ova teorija ima praktične implikacije za odgajatelje i roditelje, naglašavajući važnost stvaranja poticajnog socijalnog okruženja kako bi se olakšalo učenje i razvoj djece.

Kao što vidimo, uzori ili modeli i njihova uloga proučava se već više od 100 godina i temeljni je element kada se govori o razvoju, a posebno socijalnom razvoju.

Prepreke

Potrebno je spomenuti ne samo opći socijalni razvoj učenika s teškoćama u razvoju, već i prepreke s kojima se mogu suočiti tijekom tog procesa. Za učenike s teškoćama u razvoju, socijalni razvoj može imati niz jedinstvenih izazova te biti veoma složen. Priroda njihovih teškoća, kao što su teškoće učenja, oštećenja sluha, intelektualne teškoće, kronične bolesti ili poremećaji iz spektra autizma, može značajno utjecati na njihove socijalne interakcije i komunikacijske sposobnosti. Mogu se suočiti s preprekama kao što su poteškoće u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji, ograničene socijalne mogućnosti, osjetljivost i društvena stigmatizacija. Na primjer, osobe s teškoćama u učenju mogu se boriti s razumijevanjem socijalnih znakova, što im otežava pokretanje ili održavanje razgovora. Učenici s oštećenjima sluha mogu se suočiti s preprekama u komunikaciji i mogu zahtijevati specijaliziranu potporu kao

što su tumači na znakovnom jeziku. Oni s intelektualnim teškoćama mogu imati poteškoća u razumijevanju socijalnih normi i izgradnji odnosa. Kronične bolesti mogu dovesti do čestih izostanaka iz škole, ograničavajući mogućnosti za vršnjačku interakciju. Poremećaj iz spektra autizma može također utjecati na socijalnu komunikaciju i sposobnost razumijevanja socijalnih znakova. Ti izazovi mogu rezultirati osjećajem izolacije, niskim samopouzdanjem i osjećajem isključenosti iz socijalnih interakcija. Stoga je potrebno točno znati s kakvim teškoćama imamo posla i poznavati potrebe učenika kako bismo odredili specifične intervencije.

Neki općepoznati podaci:

Poznato je da između 93 i 150 milijuna djece živi s nekim oblikom invaliditeta, a prema izvješću Learning Generation, u zemljama s niskim i srednjim dohotkom broj djece s teškoćama u razvoju koja ne idu u školu doseže 33 milijuna (Grant Lewis, 2019). Nadalje, za djecu s teškoćama u razvoju je manje vjerojatno da će završiti osnovno, srednje i visoko obrazovanje od djece tipičnog razvoja.

U svim zemljama svijeta osobe s invaliditetom imaju niže stope pismenosti od osoba bez invaliditeta (Singal, 2015, UIS, 2018, Ujedinjeni narodi, 2018). Također postoji razlika na temelju prirode invaliditeta, odnosno razina nepismenosti je viša u djece s oštećenjem vida, višestrukim ili intelektualnim teškoćama u usporedbi s djecom s motoričkim teškoćama (Singal, 2015).

Posebna pažnja pridaje se djevojčicama s teškoćama u razvoju, koje su još više kažnjene zbog svog spola (IEU, 2018). Općenito, invaliditet dodatno pogoršava socijalne nejednakosti (na primjer, siromaštvo ili mjesto stanovanja).

Konačno, moramo uzeti u obzir da postoje mnoge prepreke koje sprječavaju djecu i mlade s teškoćama u razvoju da pohađaju redovnu školu. Prva je, na primjer, identifikacija učenika s teškoćama u razvoju zbog predrasuda i socijalnih stavova. Zastarjeli i neodgovarajući zvanični podaci dodatno kompliciraju učinkovito

obrazovno planiranje i ometaju donošenje odluka i raspodjelu resursa (GPE, 2018). Osim toga, zemlje koriste različita metode mjerenja i različite definicije za klasifikaciju invaliditeta (GPE, 2018, Price, 2018). Nadalje, tu je i nedostatak kompetentnih učitelja: u nekim školama učitelji nemaju potrebne vještine da bi znali koje potrebe imaju učenici s teškoćama u razvoju. Upoznavanje svih informacija o inkluzivnom obrazovanju mora biti obvezan predmet za sve nastavnike. Također moramo razmotriti prilagodbu materijala u školi: važno je da infrastruktura i materijali koje nastavnici koriste u svojim razredima budu dostupni svim učenicima. Konačno, iduća prepreka koja se javlja je procjena učenja. Nema mnogo podataka o ishodima učenja učenika s teškoćama u razvoju. Ispiti i testovi rijetko su prilagođeni za ove učenike, stavljajući ih tako u nepovoljan položaj.

Sve se to dodatno usložnjava u ruralnim područjima, gdje povećana razina siromaštva, loše usluge i propusti u postojećoj infrastrukturi pogoršavaju postojeće probleme za djecu s teškoćama u razvoju (SADPD, 2012).

**Samopouzdanje
i samopoštovanje
kao važan
čimbenik razvoja
i socijalne
uključenosti**

Opće je poznato da su samopoštovanje i samopouzdanje ključni za uspjeh djece i budućih odraslih osoba koje postaju. Kada djeca steknu povjerenje u sebe i svoje sposobnosti, postaju samostaliji u učenju. Vjerovanje u sebe i, prije svega, u vlastite sposobnosti pomaže im da se bolje nose s određenim situacijama, bilo da su povezane sa stjecanjem novih vještina ili boljim suočavanjem s određenim socijalnim situacijama.

Što je samopoštovanje ?

Larousseov psihološki rječnik definira samopoštovanje kao više ili manje povoljan odnos prema sebi, način na koji čovjek vidi sebe, poštovanje prema sebi, uvažavanje vlastite vrijednosti u određenom području (Larousse, 2016).

Samopoštovanje je, dakle, mišljenje koje imamo o sebi, koje može biti pozitivno ili negativno i na koje utječe i percepcija koju imamo o vlastitim sposobnostima i slika koju nam vraćaju oni koji se nalaze oko nas, svjesno ili ne.

Samopoštovanje može varirati ovisno o kontekstu (u školi, kod kuće, tijekom određenih aktivnosti, npr. sportskih, itd.) i razdoblju djetetova života. Djeca se mogu opisati na različite načine, ovisno o kontekstu i o tome je li njihovo okruženje sigurno ili ne. Oni mogu, na primjer, reći kod kuće kada rade domaću zadaću: "Previše sam glup i ništa ne razumijem" jer ih treba uvjeriti u njihove sposobnosti u tom trenutku ili će reći kada igraju neku društvenu igru: "Najbolji sam na svijetu" jer im u to vrijeme moguća pobjeda daje osjećaj snage i kompetencije.

Samopoštovanje očito utječe i na samopouzdanje. Iako se ova dva pojma često smatraju sličnim ili čak istim, postoji razlika između njih, premda postoji korelacija između njih. Iako je samopoštovanje, kao što smo ranije rekli, svijest o osobnoj

vrijednosti, snagama i slabostima, samo pouzdanje je vjerovanje u svoje vještine i u sposobnost da uspiju.

Dobro samopoštovanje pojačava osjećaj povjerenja u vlastite sposobnosti i omogućuje vam da se osjećate dovoljno spremnima da se suočite s određenim izazovima.

Koji čimbenici utječu na samopoštovanje ?

Istraživanja pokazuju da se samopoštovanje gradi od prvih godina života (Orth, U., Erol, R. Y., & Luciano, E. C., 2018). Roditelji su stoga bitan čimbenik u oblikovanju djetetove pozitivne ili negativne slike o sebi. Odnos privrženosti s roditeljem jeste temelj za samopoštovanje, jer omogućuje razumijevanje da čak i ako ne uspiju, djeci će odrasla osoba uvijek pomoći i voljeti je. Djetetovo samopoštovanje gradi se i kroz privrženost i ohrabrujuće slušanje i pristup koje pružaju roditelji (Harris, Donnellan, Guo, McAdams, Garnier-Villarreal, Trzesniewski, 2017).

Odnos privrženosti s roditeljima utječe na socijalne odnose djece. Djeca se naviknu da mogu izraziti svoje emocije i potrebe bez osuđivanja pred odraslom osobom koja je otvorena za raspravu. Djeca koja imaju podržavajuću vezu s roditeljima bolje upravljaju i prihvaćaju svoje emocije. Oni se također uče nositi s kritikom i mišljenjima drugih. "Ova sposobnost upravljanja emocijama omogućuje djeci sa podržavajućim vezama da formiraju pozitivnije socijalne odnose. Na primjer, ta djeca imaju više socijalnih vještina u odnosu na svoje vršnjake, a time i više prijateljski nastrojene odnose" (Educofamille, 2022). Socijalni odnosi također imaju značajan utjecaj na samopoštovanje. Istraživanje (Harris & Orth, 2020) pokazuje da djeca imaju bolju sliku o sebi kada su prihvaćena i integrirana u grupu i imaju pozitivne odnose s drugima.

© Freepik

Iako su ova dva čimbenika, privrženost i socijalni odnosi, od velike važnosti u izgradnji samopoštovanja, na to mogu utjecati i drugi čimbenici. Uspjesi i neuspjesi, na primjer, doprinose promjenama u samopoštovanju, kao i mnogi vanjski utjecaji (mediji, društvene mreže, moda itd.).

Posljedice niskog samopoštovanja

Razina samopoštovanja koja je, kao što smo vidjeli ranije, suštinski povezana s djetetovim samopouzdanjem, utječe na stupanj otvorenosti prema novim iskustvima kao što su nov o učenje ili nepoznate socijalne situacije. To također utječe na njihovu razinu ustrajnosti, jer dijete koje se ne osjeća sposobnim prevladati ono što vidi kao izazov, više je sklono odustajanju, misleći da za to nema sposobnosti.

Ta sklonost odustajanju pred preprekama začarani je krug, jer se čini da djetetu potvrđuje da nije sposobno ili jako kao ostala djeca s kojima se neizbježno uspoređuje. Nisko samopoštovanje dovodi do stvarnog straha od neuspjeha. Ta djeca imaju tendenciju podcjenjivati svoj potencijal iz straha od neuspjeha, pa često usvajaju strategiju izbjegavanja kada se suoče s novim stvarima koje bi im mogle predstaviti potencijalni neuspjeh.

Djeca s niskim samopoštovanjem i, posljedično, vrlo niskim samopouzdanjem također imaju teškoća u afirmaciji i stoga često imaju teškoće u međuljudskim odnosima. Kao rezultat toga, nailaze na prepreke u svojoj integraciji u društvenu skupinu. Djeca s niskim samopouzdanjem uznemirena su najmanjim neodobravanjem (ili onim što smatraju i najmanjim neodobravanjem). Većinu vremena ta su djeca sramežljiva i neugodno im je pred skupinom, te nastoje izbjeći socijalni kontakt. Štoviše, ta se djeca često ne usuđuju niti nametnuti ili zauzeti za sebe u slučaju problema s drugim osobama. Te socijalne poteškoće često dovode do negativnih emocija kao što su anksioznost, ljutnja i tuga, a koje imaju posljedice na odraslu osobu u nastajanju.

© Freepik

Dobro samopoštovanje stoga je bitan čimbenik u osobnoj do brobiti. Istraživanja (Harris , Donnellan, Guo, McAdams , Garnier-Villarreal, Trzesniewski ., 2017) pokazuju da su djeca s pozitivnim slikom o sebi svjesnija svojih potencijala i sposobnosti, te je stoga vjerojatnije da će se usuditi suočiti s izazovima i uhvatiti se u koštac s novim stvarima. To im olakšava razvoj socijalnih odnosa, olakšava učenje u školi i doprinosi njihovoj psihološkoj dobrobiti.

Kako podići dječje samopoštovanje i povjerenje?

Svako dijete je drugačije i nema istu pozadinu ili okruženje. Dakle, ne postoji univerzalno rješenje za razvoj samopoštovanja. Međutim, postoje strategije koje se mogu koristiti kako bi se pomoglo djeci da ostvare svoj potencijal.

- ▶ Pokažite djetetu da je ljubav bezuvjetna i da nije određena izgledom ili postupcima. Voljeni su zbog onoga što jesu, a ne zbog onoga što rade.
- ▶ Istaknite djetetove nove vještine (bez obzira jesu li značajne ili ne), ali nemojte pretjerivati s komplimentima ili ih stalno davati, jer bi to umanjilo svoju vrijednost u djetetovim očima.
- ▶ Naglasite trud, a ne uspjeh.
- ▶ Osvijestite svoje dijete o njegovim snagama.
- ▶ Pomozite im da prepoznaju svoje granice i slabosti, istodobno ih potičući da ih prevladaju.
- ▶ Pokažite im da su pogreške i neuspjeh dio života i da jedna pogreška nije nepremostiva.
- ▶ Dajte djetetu odgovornosti (kućanski poslov i, kupovina itd.) ili ga potaknite da pomogne drugima kako bi se osjećali korisno i ponosno na to.
- ▶ Pomozite djetetu da postavi ostvarive ciljeve koji mu odgovaraju.
- ▶ Izbjegavajte usporedbe s drugom djecom, bilo pozitivne ili negativne.
- ▶ U slučaju problema s ponašanjem, usredotočite se na ponašanje kao takvo, a ne na osobu.

Ovo očito nije cjelovit popis te postoji još niz preporuka, ali jeste dobra osnova za povećanje samopoštovanja kod djece. Kao što smo ranije rekli, samopoštovanje i samopouzdanje nisu urođeni; grade se korak po korak kroz djetetovo obiteljsko, socijalno i školsko okruženje. Samopouzdanje se gradi razvijanjem osjećaja u nutarnje sigurnosti i poznavanjem vlastitih snaga i slabosti. Pozitivno samopoštovanje osigurava da djeca prevladaju strah od neuspjeha, da se mogu suočiti s izazovima i uživati u psihološkoj dobrobiti.

4

**Kako
povećati
i podržati
samopouzdanje
i samopoštovanje
učenika s
teškoćama
u razvoju**

Istraživanja u Europi i svijetu

U posljednjih trideset godina došlo je do povećanja uključivanja učenika s teškoćama u redoviti obrazovni sustav (Webster i Carter, 2007) u Europi i svijetu, gdje su djeca s lakšim teškoćama u razvoju integrirana u redovne škole od 1980. godine. Posljedica nedovoljne stimulacije socijalne interakcije i uključivanja djece s teškoćama u razvoju u vršnjačke skupine može se vidjeti u rezultatima istraživanja koji pokazuju kako "integrirani" učenici s teškoćama u razvoju često ne uspijevaju uspostaviti pozitivne odnose sa svojim vršnjacima (Koster, Jan Pijl, Nakken i Van Houten, 2010; Guralnik i sur., 2007; Miller, Cooke, Test i White, 2003).

Istraživanja pozitivnog utjecaja inkluzije

Nasuprot tome, postoje primjeri uspostavljanja pozitivnih vršnjačkih interakcija u slučajevima kada su djeca s intelektualnim teškoćama integrirana među svoje vršnjake od rane dobi (Siperstein i Leffert, 1997; Kemp i Carter, 2002. Hall i McGregor, 2000. Cutts i Sigafos, 2001). Istraživanje provedeno u Australiji, gdje je uključenost djece, bez obzira na stupanj teškoća u razvoju, učinkovita, donosi vrlo ohrabrujuće rezultate. U okviru obrazovnog sustava, Kemp i Carter (2002) nisu pronašli razliku u društvenom statusu unutar razreda između učenika s umjerenim intelektualnim teškoćama integriranih u redovitu nastavu osnovnih škola i tipičnih učenika. Autori napominju da to može biti posljedica rane integracije djece s intelektualnim teškoćama koja su sudjelovala u istraživanju. Od malih nogu poticalo ih se da uče socijalne vještine u normaliziranim uvjetima, tj. među djecom tipičnog razvoja. Pretpostavlja se da su ta djeca bila bolje pripremljena za integraciju u redovne škole od djece s teškoćama u razvoju, za koju je u brojnim drugim istraživanjima utvrđeno da imaju lošiji socijalni status u razredu od svojih vršnjaka.

© Freepik

Veliki broj istraživanja (Kemp i Carter, 2002) ukazuje na to da interakcija djece s teškoćama u razvoju s vršnjacima tipičnog razvoja, pozitivno utječe na stjecanje akademskih, funkcionalnih i socijalnih vještina, a također utječe i na povećanje socijalnih kompetencija, postizanje obrazovnih ishoda, razvoj prijateljstva i poboljšanje kvalitete života učenika s intelektualnim teškoćama.

Također, mnoga istraživanja (Berndt i Perry, 1986; Parker i Asher, 1993. Heiman, 2000. Fortlouis-Wood, 2008.; Estell, Jones, Pearl i Van Acker, 2009) pokazala su da uspostavljanje ili odsutnost snažnih veza s vršnjacima utječe na cjelokupni psihosocijalni razvoj djece sa i bez teškoća u razvoju. Djeca stječu prve prijatelje u

vrtiću, a kasnije u školi. S druge strane, u rezultatima svog istraživanja, Schatz (1987) pokazuje da su obitelji djece s teškoćama u razvoju mnogo više orijentirane prema svojoj užoj i široj obitelji, te prema specifičnim prijateljima i poznanicima.

Istraživanje socijalnog razvoja učenika s teškoćama u razvoju

Samo uključivanje djece s teškoćama u razvoju u redoviti sustav odgoja i obrazovanja ne rezultira automatskim povećanjem socijalnih interakcija između djece s teškoćama i tipičnih vršnjaka (Kemp i Carter, 2002. prema Carteru i Hughesu, 2005. prema Meadanu i Mondí Amayi, 2008. prema Terpstri i Tamuri, 2008. prema Žic i Ljubas, 2013). Međutim, važnost pozitivnog socijalnog okruženja koje pruža mogućnosti za socijalnu interakciju i potiče razvoj prijateljstva između djece s teškoćama u razvoju i vršnjaka je značajan (Solish, Perry i Minnes, 2010, prema Carteru i Hughesu, 2005., prema Žic i Ljubas, 2013). Intervencije bi trebale biti usmjerene, s jedne strane, na povećanje socijalne kompetencije djece s teškoćama u razvoju, što bi podiglo kvalitetu socijalnih interakcija, a s druge strane na stvaranje društveno pozitivnog okruženja u kojem će se poticati socijalne interakcije (Žic i Ljubas, 2013).

© Freepik

Programi i aktivnosti za poticanje socijalnog razvoja

Istraživači i obrazovni stručnjaci nedavno su prepoznali važnost promicanja zdravstvenih, socijalnih i emocionalnih kompetencija, posebno kod mladih adolescenata, kroz školske programe (Maurer, Brackett & Plain, 2004). Najnoviji pregled programa socijalnog i emocionalnog učenja temeljenog na školskom kurikulumu pruža Payton sa suradnicima (2008), sažimajući rezultate 317 studija o utjecaju socijalno-emocionalnog učenja (SEU) na učenike svih dobnih skupina, od osnovnih do srednjih škola, u kojima je sudjelovalo ukupno 324 303 učenika. Autori pronalaze pozitivne učinke socijalno-emocionalnog učenja kod učenika bez i s emocionalnim poteškoćama i poremećajima u ponašanju, u rasno i etnički različitim

učeničkim sredinama, kao i u urbanim, prigradskim i ruralnim sredinama i različitim dobnim skupinama. Zaključuju da ovakvi programi poboljšavaju socio-emocionalne vještine, poboljšavaju stavove učenika o sebi i drugima te povećavaju osjećaj povezanosti sa školom (odnosno obrazovanjem), potiču prosocijalno ponašanje i akademski uspjeh, te smanjuju poteškoće i problematična ponašanja. Istraživanja u posljednjih 10-15 godina pokazuju da programi socijalnog i emocionalnog učenja predstavljaju konkretan pristup smanjenju problematičnih ponašanja kod djece i mladih, istovremeno promičući društvenu prilagodbu i akademski uspjeh.

Svako dijete pokušava pokazati svoje emocije na najbolji mogući način, onaj razumljiv okolini, ali neka djeca, uključujući i ona s teškoćama u razvoju, ne znaju pokazati emocije na prikladan način, a to uvelike ograničava njihovu komunikaciju s drugima, a također utječe na razvoj samopoštovanja i stvaranje negativne slike o sebi. Istraživanja su pokazala da npr. tjelovježba pozitivno utječe na cjelokupni razvoj djece s teškoćama u razvoju, a time i na socijalni razvoj. Prednosti uključivanja u kineziološke aktivnosti su višestruke, posebno za djecu s teškoćama u razvoju - redovito bavljenje kineziološkim aktivnostima može smanjiti ili usporiti početak zdravstvenih komplikacija. Nadalje, rezultati su pokazali da tjelovježba pomaže djeci u razvoju samopouzdanja, socijalizaciji i komunikaciji s drugom djecom, razvoju povjerenja u druge, suosjećanju prema drugima, te vjeruju da su njihova djeca puno zadovoljnija nakon treninga (Križan, 2018).

Također, trening socijalnih vještina svakako je prikladna strategija za dugoročnu socijalnu uključenost, ali u isto vrijeme potrebno je koristiti strategije koje djeluju kratkoročno, i pri tome mogu podržati učenike i pomoći im da postignu svoj glavni cilj-integraciju u zajednicu koja prihvaća učenike s teškoćama, sa svim svojim osobitostima. Trening socijalnih vještina nudi holistički pristup u pružanju pomoći, kao način rješavanja problema, a koji je u skladu s individualno određenim strategijama za prevladavanje i nadoknađivanje teškoća.

Preporuke za poticanje socijalnog razvoja učenika s teškoćama u razvoju

Kako bi se potaknuo socijalni razvoj djece s teškoćama u razvoju, potrebno je koristiti neke od sljedećih strategija: osigurati jasne i predvidljive rutine koje stvaraju osjećaj sigurnosti kod djece, poticati djecu na sudjelovanje, koriste pozitivno potkrepljenje – samo osmijeh ili dodir mogu biti učinkovitiji od verbalnih pohvala pred svima, usredotočiti se na trud, a ne na ishod - vrlo je važno da se djetetu s teškoćama u razvoju prizna trud i motivacija, a ne konačni rezultat, dati jasne upute - djeca moraju znati što se od njih očekuje, a pravila koja vrijede trebaju biti jasna i postavljena na način da ih djeca mogu znati i razumjeti (Daniels i Stafford, 2003).

© Freepik

Istraživanja u partnerskim zemljama

Hrvatska

U Republici Hrvatskoj, a prema važećim zakonima i propisima (Zakon o odgoju i obrazovanju, Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju), obrazovanje svakog učenika temelji se na načelima prihvaćanja različitosti učenika, prihvaćanja različitih posebnosti razvoja učenika, osiguravanja uvjeta i podrške za postizanje maksimalnog razvoja potencijala svakog pojedinog učenika, izjednačavanje mogućnosti za postizanje najviše moguće razine obrazovanja i osiguravanje odgoja i obrazovanja učenika što je bliže mjestu stanovanja. Učenici s teškoćama u razvoju su oni učenici čije sposobnosti u interakciji s čimbenicima iz okoline ograničavaju njihovo puno, učinkovito i ravnopravno sudjelovanje u obrazovnom procesu s drugim učenicima, što je posljedica fizičkih, mentalnih, intelektualnih, osjetilnih oštećenja i disfunkcija ili kombinacija nekoliko vrsta oštećenja i poremećaja

Inkluzivno obrazovanje temelji se na pravu na kvalitetno obrazovanje svih učenika jednako, što znači da omogućuje djeci/učenicima s teškoćama u razvoju sudjelovanje i suradnju s drugom djecom/učenicima, u skladu s njihovim sposobnostima i mogućnostima i interesima. Stoga zahtijeva stvaranje uvjeta u našim školama kako bi se zadovoljile različite obrazovne potrebe svakog učenika i omogućilo svim učenicima da uče zajedno. Umjesto prilagodbe učenika obrazovnom sustavu, naglasak se stavlja na stvaranje promjena u obrazovnom sustavu, kako bi sustav bio primjeren obrazovnim potrebama svakog učenika (Smjernice za rad s učenicima s teškoćama u razvoju, 2021). Na taj se način potiče cjelokupni razvoj učenika, fizički, mentalni, emocionalni i socijalni.

Relevantna istraživanja u Hrvatsko

Rezultati istraživanja po pitanju inkluzije u svijetu u potpunosti se slažu s rezultatima istraživanja u Hrvatskoj (Zovko, 1980; Stančić, 1988; Stančić, 1990. Nazor i Nikolić, 1991.; Sekulić-Majurec, 1997.; Žić, 2000.; Žic i Igrić, 2001. Žic , 2002), i ukazuju na važnost socijalne integracije, kao nužne komponente obrazovnog programa za učenike s teškoćama u razvoju. Iako istraživanja u Hrvatskoj pokazuju da djecu s teškoćama u razvoju uglavnom odbacuju vršnjaci tipičnog razvoja (Nazor i Nikolić, 1991; Žić, 2000), zanimljiv nalaz Žic i Igrić (2001) je da djeca s teškoćama u razvoju mlađe osnovnoškolske dobi, unatoč tome što ih vršnjaci ne prihvaćaju, imaju isto iskustvo zadovoljavajućih odnosa sa svojim vršnjacima kao i njihovi vršnjaci. Autori pretpostavljaju da kognitivna nezrelost doprinosi nerealnoj procjeni vlastitih odnosa s vršnjacima, štiteći tako djecu od neugodnih susreta s negativnim vršnjačkim odnosima.

Sustav rane podrške štiti obitelj i društvo od brojnih nepoželjnih događaja, npr. raspada obitelji, psihosomatskih i neurotičnih poremećaja kod roditelja, smanjenja njihove radne sposobnosti, institucionalizacije djeteta (Ljubešić, 2009). Jačanje roditeljskog samopouzdanja i kompetencija kroz procese odgoja i savjetovanja jedan je od načina na koji se dobrobit djeteta osigurava uključivanjem drugih važnih ljudi u proces rane intervencije, jer roditelji koji imaju više znanja i vještina mogu učinkovitije poticati rast i razvoj svog djeteta (Melnemer, 1998). U razvijenim zemljama svijeta rana intervencija uvijek uključuje obitelj, jer se razvoj djeteta uglavnom odvija u obiteljskom okruženju. Iz tog razloga, suvremeno razumijevanje rane intervencije uzima u obzir postupke usmjerene prema djetetu, kao i postupke usmjerene na obitelj, njegovu prilagodbu novostvorenoj situaciji i načine na koje će članovi obitelji optimalno poticati djetetov razvoj.

Program i aktivnosti za poticanje socijalnog razvoja

Jedna od mogućnosti za uklanjanje prepreka učenju i sudjelovanju sve djece jeste terapijsko jahanje koje promiče socijalni razvoj i kvalitetniju prilagodbu djece s teškoćama u razvoju.

Terapijsko jahanje pozitivno utječe na socijalni razvoj djece s teškoćama u razvoju, potiče razvoj dobrih odnosa sa samim sobom, drugima i zajednicom, kao i društveno prihvatljive oblike ponašanja. Ovo potvrđuju rezultati istraživanja provedenog na individualnoj i grupnoj razini šestero uključene djece, kao i prosudbe i mišljenja 66 roditelja i volontera, koji ističu da terapijsko jahanje doprinosi socijalizaciji, personalizaciji i emocionalnom razvoju djece, pruža optimalnu i cjeloživotnu prilagodbu djeteta njegovim potrebama, željama i mogućnostima (Buljubašić - Kuzmanović, 2017). Druga istraživanja pokazala su da terapijsko jahanje kao oblik rehabilitacije djece s teškoćama u razvoju ima veliki utjecaj na razvoj socijalnih vještina potrebnih za uspostavljanje kvalitetnih odnosa s drugim ljudima. Terapijski programi jahanja pozitivno utječu na stjecanje, poboljšanje i potvrdu socijalnih vještina te na emocionalni razvoj djece s teškoćama u razvoju, posebno u reguliranju njihovog ponašanja, kontroli emocija i razvoju socijalne osjetljivosti za druge ljude. Na taj način djetetu je omogućen razvoj samostalnosti u društvenoj i emocionalnoj sferi te se priprema za funkcionalnu integraciju u svom društvenom okruženju (Đuretić, 2015). Program terapijskog jahanja obično se provodi u skupinama prilagođenim sposobnostima i dobi jahača. Poželjno je da se grupa međusobno upozna i razmijeni određena iskustva. Na taj način potiče se interakcija između skupine jahača, odnosno njihova povezanost u smislu razvoja određenih socijalnih odnosa. Dobar instruktor terapijskog jahanja usmjerit će i osigurati iskustva u grupi kao što su zajedničko jahanje, ljubav prema životinjama, mogućnost boljeg upoznavanja, izražavanje pojedinca i njegovih sposobnosti. U grupi je važna i interakcija između djeteta, voditelja programa, roditelja djece i drugih dionika terapijskog programa.

Povezanost grupe vidljiva je u uobičajenim specifičnim problemima vezanim uz osobe s teškoćama u razvoju s kojima se susreću u svakodnevnom životu i rehabilitaciji.

Kako su osobe s invaliditetom, posebno djeca, vezane za svoje roditelje, učeći pravilno ruko vanje i ponašanje tijekom jahanja, uče se da razvijaju vještine socijalnog ponašanja i s drugim ljudima osim roditelja (Hrvatska olimpijska akademija i Hrvatska udruga za terapijsko jahanje, 2010, prema Mandić, 2015).

Socijalni razvoj učenika s teškoćama u razvoju u Italiji tema je od velike važnosti. Italija ima pravni okvir u kojem se naglašava uključivo obrazovanje i čiji je cilj pružiti jednaka prava za sve pojedince, uključujući i one s invaliditetom. Međutim, unatoč zakonskim odredbama i načelima, i dalje postoje izazovi u osiguravanju učinkovite provedbe i pristupa obrazovanju. Pregledom različitih znanstvenih radova usmjerenih na socijalni razvoj i inkluzivno obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju u Italiji može se reći da su, unatoč izazovima, brojne strategije i pristupi bili su uspješni u promicanju socijalnog razvoja među učenicima s teškoćama. Evo prijedloga nekoliko studija, istraživanja i učinkovitih praksi koje učitelji mogu provesti:

"Pravo na inkluzivno obrazovanje osoba s teškoćama u Italiji. Razmišljanja i perspektive" - Sara Carnovali (2017): rad Sare Carnovali kritički ispituje provedbu prava na uključivo obrazovanje za osobe s invaliditetom u Italiji. Ističe sveobuhvatnu pravnu zaštitu i ustavna načela kojima se podupire uključivo obrazovanje. Međutim, također se ističu i postojeći izazovi u pristupu obrazovanju i raspravlja o predloženim vladinim reformama za rješavanje tih pitanja. U članku se naglašava potreba za razmatranjem pojedinačnih i kontekstualnih čimbenika, osim samog invaliditeta, kako bi se potaknuo inkluzivni razvoj. To znači da postoje dva glavna aspekta koje treba uzeti u obzir: podrška kolegama i inkluzija s jedne strane te individualizirani

plan potpore s druge strane. Prije svega, ključno je poticati vršnjačku podršku i uključenost poticanjem inkluzivnog okruženja u učionici. Povežite učenike s teškoćama s vršnjacima koji pružaju podršku i koji mogu djelovati kao socijalni mentori i pružiti smjernice tijekom socijalnih interakcija. Olakšajte aktivnosti suradničkog učenja koje promiču suradnju i timski rad među svim učenicima. Istodobno, individualizirani planovi potpore za svakog učenika, uzimajući u obzir njihove posebne potrebe i izazove, ključni su za učinkovitu intervenciju. Suradujte s roditeljima, edukacijskim rehabilitatorima i pomoćnim osobljem kako biste stvorili individualizirane strategije za postizanje socijalnih ciljeva i poticanje pozitivnih socijalnih interakcija.

"Škola za sve" koja se temelji na načelima nediskriminacije i univerzalnog pristupa ima desetljećima dugu tradiciju u Italiji. Bellacicco, De l'Anna i Marsill (2022) proveli su pregled empirijskih istraživanja o inkluzivnim školama u Italiji, naglašavajući značaj dijeljenja talijanskih empirijskih podataka na globalnoj razini radi promicanja njihove provedbe. Studijom su došli do podatka da se povećao broj publikacija povezanih s inkluzivnim obrazovanjem, ali uočili su i nedostatak dosljedne definicije pojma "inkluzije", naglašavajući potrebu za zajedničkim razumijevanjem koncepta. Istraživanje pruža važan uvid u trendove i istraživačke teme na talijanskom jeziku po pitanju inkluzivnog obrazovanja. Ovaj članak prikazuje rezultate upitnika primijenjenog s ciljem sažetog pregleda empirijskih istraživanja objavljenih na talijanskom jeziku od 2009. do 2019. godine te opisuje glavne trendove u smislu istraživačkih tema i metoda, kao što su:

- ▶ **Trening socijalnih vještina:** Implementirajte strukturirane programe poučavanja socijalnih vještina koji su usmjereni na izgradnju komunikacijskih vještina, različite perspektive i rješavanje sukoba. Koristite vizualna pomagala, igranje uloga i scenarije iz stvarnog života kako biste učenicima pružili praktične mogućnosti za vježbanje i primjenu tih vještina.

- ▶ **Pozitivno potkrepljenje i nagrade:** Koristite pozitivno potkrepljenje kako biste potaknuli i ojačali odgovarajuće socijalno ponašanje. Dajte usmene pohvale, žetone ili male nagrade kako biste priznali i naglasili napore učenika u pokazivanju pozitivnih socijalnih vještina i ponašanja.

- ▶ **Senzornu podršku:** Stvorite poticajno senzorno okruženje uzimajući u obzir jedinstvene osjetilne potrebe učenika s teškoćama. Smanjite osjetilne smetnje, pružite vizualnu podršku, ponudite mirne prostore i omogućite senzorne pauze kako biste učenicima pomogli regulirati svoja osjetilna iskustva i olakšati socijalni angažman.

Sandri (2013 - 2014) u svom radu raspravlja o predanosti talijanskih obrazovnih politika inkluzivnog obrazovanja i zalaže se za posebnu pedagogiju koja uzima u obzir obrazovne potrebe svih pojedinaca. Naglašava personalizirana i dostojanstvena socijalna iskustva, naglašavajući pritom važnost dostupnosti škola svim učenicima i poticanja osjećaja odgovornosti među građanima. Rad naglašava potrebu da se redovne škole prilagode i uključe inkluzivna načela u svoj rad. To podrazumijeva, na primjer, suradničke projekte ili inkluzivne rekreacijske aktivnosti. Uključivanje učenika u suradničke projekte potiče timski rad, suradnju i komunikacijske vještine. Potiče interakciju među različitim učenicima, promičući prihvaćanje i razumijevanje razlika. Nastavnici mogu osmisliti aktivnosti u kojima učenici s teškoćama rade zajedno sa svojim vršnjacima, omogućujući uzajamno učenje i uvažavanje individualnih snaga. Uključivanje učenika s teškoćama u rekreativne aktivnosti stvara dobre mogućnosti

za socijalizaciju i izgradnju odnosa. Organiziranje inkluzivnih sportskih, umjetničkih ili kulturnih događaja promiče interakciju, timski rad i zajednička iskustva. Takve aktivnosti pomažu u rušenju prepreka i poticanju inkluzivnog okruženja u kojem svi učenici mogu aktivno sudjelovati i doprinosti.

Canevaro i de Anna (2010) istraživali su povijesni razvoj integracije u školama u Italiji, ističući kulturu dobrodošlice u inkluzivnim školama i uzajamne benefite koji proizlaze iz uključivanja učenika s teškoćama u razvoju. U radu se naglašava transformativni potencijal inkluzivnog obrazovanja, jer omogućuje učenicima da razviju nove načine učenja i stjecanja znanja. Kontinuirana suradnja među stručnjacima, obrazovnim ustanovama i obiteljima ističe se kao ključna za uspješno uključivanje.

Dva su primjera takvog pristupa, programi uključivanja u zajednicu i potpore vršnjacima. S jedne strane je pružanje mogućnosti učenicima s teškoćama da se uključe u zajednicu kroz izlete, projekte i interakcije s različitim pojedincima. Ta iskustva mogu pomoći proširiti njihovo razumijevanje socijalnih normi, razviti empatiju i ojačati njihove društvene veze izvan učionice. S druge strane su programi podrške vršnjacima. Uspostavljanje programa podrške vršnjacima može olakšati socijalnu integraciju i empatiju među učenicima. Dodjeljivanje vršnjačkih mentora koji učenicima s teškoćama mogu pružiti vodstvo, podršku i prijateljstvo može potaknuti osjećaj pripadnosti i potaknuti pozitivne društvene interakcije. Ovi programi također mogu promicati prihvaćanje i smanjiti poteškoće povezane sa stigmatizacijom u učionici.

Samopouzdanje igra ključnu ulogu u obrazovanju učenika s teškoćama jer može značajno utjecati na njihov akademski uspjeh, društvene interakcije i opću dobrobit. U Francuskoj su uloženi veliki napor u promicanje mjera za osiguranje većih mogućnosti za učenike s teškoćama u obrazovnom sustavu. Krajnji cilj uključivanja djece s teškoćama u obrazovni sustav u Francuskoj je pružiti im jednake mogućnosti za obrazovanje, osobni razvoj i socijalnu uključenost. Tim se pristupom potiče inkluzivnije društvo koje cijeni raznolikost i promiče prava i dobrobit svih pojedinaca.

Individualizirana podrška:

Kada dijete s teškoćama uđe u školski sustav, procjenjuju se njegove potrebe i sposobnosti, a radi izrade individualiziranog plana potpore. U ovom planu, poznatom kao *Projet Personnalisé de Scolarisation (PPS)*, navode se posebni uvjeti i mjere potpore potrebne za obrazovanje djeteta. Ovi planovi uzimaju u obzir specifične potrebe i snage svakog učenika, s ciljem pružanja odgovarajućih uvjeta i podrške kako bi se izgradilo njihovo samopouzdanje i osigurao njihov uspjeh u učionici. PPS se razvija i u suradnji s djetetovim roditeljima ili zakonskim skrbnicima, učiteljima i drugim stručnjacima koji su uključeni u skrb o djetetu.

Pristup inkluzivnom obrazovanju:

Cilj je inkluzivnog obrazovnog pristupa pružiti poticajno i uključivo okruženje za učenje za svu djecu. Potiče aktivno sudjelovanje djece s teškoćama u razvoju u redovnim školama zajedno s vršnjacima tipičnog razvoja. Cilj mu je promicanje socijalne integracije, akademskog napretka i opće dobrobiti.

Posebna obrazovna podrška:

(AESH - Accompagnant des élèves en situation de handicap):

Pomoćnici u nastavi pruža ju pomoć učenicima s teškoćama u razvoju. Radeći pod pedagoškom nadzorom nastavnika, njihova je uloga poticati neovisnost učenika, gdje god je to moguće. Osim pomoćnika u nastavi, i drugi specijalizirani stručnjaci mogu biti uključeni u pružanje podrške djeci s teškoćama u razvoju (vidjeti idući odlomak).

Specijalizirani stručnjak:

Uključivanje specijaliziranih stručnjaka, kao što su nastavnici-edukacijski rehabilitatori ili terapeuti, doprinosi izgradnji povjerenja. Ovi stručnjaci pružaju ciljane intervencije, smjernice i podršku za rješavanje specifičnih potreba u učenju, potiču razvoj vještina i povećanje samopoštovanja.

Prilagodbe kurikuluma za individualizirano učenje:

U nekim slučajevima kurikulum je prilagođen individualnim potrebama djece s teškoćama u razvoju. To može uključivati prilagodbu metoda poučavanja, pružanje dodatnih resursa ili materijala ili prilagodbu metoda ocjenjivanja kako bi se osiguralo da djeca s teškoćama mogu aktivno sudjelovati i ostvariti svoje ciljeve učenja u inkluzivnom okruženju koje promiče uspjeh i samouvjerenost. Prilagođavanje iskustava učenja i poučavanja, a kako bi se zadovoljile individualne potrebe učenika s teškoćama može značajno povećati njihovo samopouzdanje. Prilagođavaju se nastavne metode, nastavni materijali i načini ocjenjivanja, a kako bi se stvorio inkluzivni poticaj za učenje koji promiče uspjeh i samouvjerenost.

Stručno u sa vršavanje i profesionalni razvoj:

Nastavnici i školsko osoblje imaju mogućnosti osposobljavanja i stručnog usavršavanja kako bi poboljšali svoje razumijevanje inkluzivnog obrazovanja i razvili potrebne vještine za učinkovitu podršku djeci s teškoćama u razvoju. Ova usavršavanja su usmjerena na stvaranje inkluzivnih učionica, prilagodbu nastavnih strategija i poticanje pozitivnih interakcija među svim učenicima.

Interakcija vršnjaka i socijalne vještine:

Poticanje pozitivnih vršnjačkih interakcija i razvoja socijalnih vještina ključno je za učenike s teškoćama u razvoju. Inkluzivni uvjeti u učionicama u Francuskoj olakšavaju interakciju i suradnju među učenicima s teškoćama i bez njih, promičući socijalnu integraciju i razvoj međusobnog poštovanja i empatije.

Roditeljska uključenost:

Roditelji igraju ključnu ulogu u integraciji svog djeteta u školski sustav. Aktivno su uključeni u proces donošenja odluka i surađuju s odgajateljima i učiteljima kako bi osigurali zadovoljenje potreba njihovog djeteta. Obično se u spostavlja ju redoviti komunikacijski kanali između roditelja i školskog osoblja, a radi razmjene informacija i rješavanja svih nedoumica ili izazova.

Evalvacija i praćenje:

Napredak i dobrobit djece s teškoćama u razvoju u školskom sustavu redovito se ocjenjuju i prate. Ta procjena pomaže u određivanju učinkovitosti postojećih mjera potpore te omogućuje prilagodbu ili izmjene prema potrebi.

Inkluzivno okruženje:

Stvaranje i inkluzivnog okruženja koje potiče raznolikost i poštuje prava svih učenika ključno je za poticanje po vjerenja. Škole u Francuskoj nastoje pružiti poticajnu i prihvaćajuću klimu u kojoj se učenici s teškoćama osjećaju uključenima, prihvaćenima i cijenjenima zbog svojih jedinstvenih sposobnosti.

Svijest i senzibilizacija:

Podizanje svijesti i promicanje senzibilizacije unutar školske zajednice o teškoćama i izazovima s kojima se suočavaju učenici mogu pomoći u stvaranju empatičnijeg i podržavajućeg okruženja. To može doprinijeti smanjenju stigmatizacije, poticanju uključivosti i jačanju povjerenja učenika s teškoćama.

Uključivanje djece s teškoćama u školsko obrazovanje u Francuskoj uređeno je zakonom od 11. veljače 2005. o jednakim pravima i mogućnostima, sudjelovanju i državljanstvu za osobe s teškoćama u razvoju. Ovaj zakon potvrđuje pravo na školovanje za svu djecu, bez obzira na njihove razlike. Iako je Francuska ostvarila znatan napredak u promicanju mjera za uključivanje učenika s invaliditetom, izazovi i mogućnosti za poboljšanje i dalje postoje. Kontinuirano se ulažu napor kako bi se poboljšale inkluzivne prakse, osigurao kontinuirani profesionalni razvoj za nastavnike i ojačali sustavi podrške, a kako bi se osiguralo da učenici s teškoćama dobiju potrebne resurse i mogućnosti za razvoj i ostvarenje obrazovnog uspjeha.

Belgija

Djeca s teškoćama u razvoju ili teškoćama u učenju često se suočavaju s negativnim primjedbama koje smanjuju njihovo samopoštovanje i vode ih u spiralu neuspjeha.

Suočeno s tom situacijom, belgijsko Ministarstvo obrazovanja uvelo je mjere kako bi osiguralo da djeca s teškoćama dobiju bolju potporu i da s e bolje integriraju u školski sustav, a kako bi im se pomoglo u postizanju uspjeha i povećanju samopoštovanja.

Prije svega, uključio se pojam razvoja samopouzdanja u uredbu naziva "Mission Dekret" od 24.7.1997., a koji definira ciljeve osnovnog i srednjeg obrazovanja. Članak 6. poglavlja II. ove uredbe, koji se bavi općim ciljevima osnovnog i srednjeg obrazovanja, definira sljedeće ciljeve obrazovanja:

Članak 6. - Francuska zajednica, za obrazovne ustanove za koje je nadležna, kao i za nadležne obrazovne vlasti, treba ostvariti sljedeće ciljeve:

1. promicati samopouzdanje i osobni razvoj svakog učenika;
2. omogućiti svim učenicima stjecanje znanja i vještina koje će im omogućiti da budu uključeni u cjeloživotno učenje i da aktivno sudjeluju u gospodarskom, društvenom i kulturnom životu;
3. pripremiti sve učenike da budu odgovorni građani, sposobni doprinijeti razvoju demokratskog, brižnog i pluralističkog društva koje je otvoreno drugim kulturama;
4. osigura ti da svi učenici imaju jednake mogućnosti za socijalnu emancipaciju.

Belgija je 2009. ratificirala Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom. Na temelju te ratifikacije i na temelju belgijskog antidiskriminacijskog zakonodavstva svaki učenik s teškoćama (tjelesne, osjetilne, intelektualne teškoće, teškoće u učenju, poremećaji u ponašanju, kronične bolesti) ima pravo na obrazovanje.

Uredbom o „Razumnoj prilagodbi“ od 7. prosinca 2017. od redovnih škola zahtijeva lo se da naprave razumnu prilagodbu za učenike s posebnim potrebama, pod uvjetom da situacija učenika nije takva da nužno mora biti uključen u posebnu školu.

Što je razumna prilagodba?

Razumna prilagodba konkretna je mjera za smanjenje, koliko god je to moguće, negativnih učinaka okruženja na uključivanje osobe u društvo. Izrada razumne prilagodbe za osobu s teškoćama je obveza.

U obrazovanju, prilagodba za učenika s teškoćama može imati različite oblike: materijalne, pedagoške, organizacijske, itd.

Prilagodba se radi prema potrebama učenika, a kako bi mogao pristupiti, sudjelovati i napredovati ravnopravno sa učenicima bez teškoća u razvoju. Cilj nije dati prednost djeci s teškoćama u razvoju, već nadvladati nedostatke povezane s teškoćama i neprikladnim okruženjem, a kako bi im se omogućilo da razviju svoje različite sposobnosti i ostvare ciljeve koji se očekuju na kraju školovanja.

Koji su kriteriji dobre prilagodbe ?

- ▶ zadovoljavanje potrebe učenika i omogućavanje učinkovito g sudjelovanja u nekoj aktivnosti;
- ▶ omogućavanje učeniku da ravnopravno sudjeluje u svim aktivnostima sa svojim vršnjacima (sudjelujući, na svoj način, u istim aktivnostima kao i drugi; pokušavajući postići iste ciljeve učenja, ali kroz druge aktivnosti; usmjeravajući se na individualizirane ciljeve učenje);
- ▶ omogućavanje samostalnog rada i kretanja po školi;
- ▶ osiguravanje sigurnosti i poštovanje dostojanstva učenika s teškoćama.

Kako se procjenjuje "razumnost" prilagodbe ?

- ▶ Trošak: prilagodba mora imati razumnu cijenu. Pri procjeni troška, treba se uzeti u obzir financijska sposobnost škole;
- ▶ utjecaj na organizaciju: prilagodba se smatra razumnom ako ne uzrokuje trajno remećenje u organizaciji rada razreda i škole;
- ▶ učestalost i očekivano trajanje prilagodbe: zahtjevna prilagodba koja se primjenjuje redovito ili dulje vrijeme ili bi je moglo koristiti nekoliko učenika s teškoćama, smatra se razumnom;
- ▶ utjecaj prilagodbe na kvalitetu života učenika ili budućih učenika s teškoćama;
- ▶ utjecaj prilagodbe na okolinu i ostale učenike: prilagodba će se smatrati razumnom ako ne stvara prepreke za druge učenike;
- ▶ Nepostojanje ili nedostatak alternativa: prilagodba je razumna ako se ne može pronaći druga alternativa.

P.I.L. (Plan individualnog učenja) i "Propusnica za uključivanje " (Inclusion Pass)

Osim "Razumne prilagodbe", Mini starstvo obrazovanja osiguralo je još dva druga sustava za podršku učenicima s teškoćama u učenju: Plan individualnog učenja i Propusnicu za uključivanje.

Prema dekretu od 3. ožujka 2004. u organizaciji posebnog obrazovanja, "Plan individualnog učenja " (PIL) metodološki je alat sastavljen i prilagođen za svakog učenika tijekom njegovog školovanja, od strane Razrednog vijeća, a na temelju opažanja i podataka različitih dionika : učenika i njihovih roditelja, nastavnog tima, PMS centra, stručnjaka zaduženih za pružanje podrške, terapeuta. U PIL-u su navedeni specifični koje treba ostvariti tijekom određenog razdoblja. PIL je stoga dinamičan alat koji se stalno razvija i koji prati učenika tijekom cijelog školovanja (osnovnog i srednjeg). Kroz ovaj plan moguće je pratiti napredak učenika, postignute ciljeve i ishode te one koji su u tijeku odnosno koje tek treba ostvariti.

"Propusnica za uključivanje" pravo je koje se može aktivirati za svakog učenika s utvrđenim teškoćama u učenju. "Propusnica za uključivanje" prati učenika kako bi se optimizirala njegovo uključivanje u školu, omogućujući mu pristup sadržajima prilagođenim njegovim potrebama. Središnji cilj ove propusnice je promicanje razmjene informacija između učenika, njihovih roditelja, nastavnog tima, PMS centra i multidisciplinarnog tima stručnjaka koji se bave specifičnim potrebama učenika i na taj način omogućavanje bolje prilagodbe svojih okruženja - škole i obitelj - a kako bi učenici mogli napredovati u učenju i razvijati se u potpuno sti. To je alat koji pomaže odraslima koji prate i školovanje učenika s teškoćama u razvoju, odnosno pružaju mu podršku.

© Freepik

EU projekti

Mnogi EU projekti bave se temom invaliditeta i uključenosti. Međutim, niti jedan od njih ne pristupa ovoj temi poput projekta "Uzori za učenike s teškoćama u razvoju". I dok mnogi od spomenutih projekata rade na jačanju pozitivne slike učenika s teškoćama, većina njih predlaže uglavnom jednokratne radionice ili teorijska objašnjenja. Pri tome ne nude vizualne materijale zajedno s tekstualnim sadržajem odnosno uporabu priča. Ovaj projekt predlaže nešto drugačiji, ali prijeko potreban pristup temi invaliditeta. Štoviše, rezultati koji se planiraju ostvariti tijekom projekta izravno ciljaju na učenike, dok se drugi projekti uglavnom bave njihovim roditeljima ili stručnjacima koji rade s njima. A to se čini posebno važnim.

Ključne riječi korištene za pretraživanje EU projekata na temu invaliditeta i uključenosti bile su sljedeće:

- ▶ podrška učenika u razvoju samopouzdanja
- ▶ sposobnosti i teškoće
- ▶ kako ojačati i razviti samopouzdanje i samopoštovanje učenika s teškoćama
- ▶ sprečavanje ranog napuštanja školovanja
- ▶ teškoće u učenju
- ▶ uzori za učenike s teškoćama u razvoju
- ▶ likovi koji prikazuju učenike s teškoćama u razvoju
- ▶ obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju
- ▶ uključenost učenika s teškoćama u razvoju u obrazovni sustav.

Na temelju pretraživanja, došli smo do popisa Erasmus+ projekata čiji je glavni cilj na neki način povezan s temom našeg projekta.

1. Naziv projekta: **inCLUEsion**

Broj/referenca projekta: Projekt-2019-3-ELO2-KA105-005207

Ključne riječi: invalidnost, pristupačnost, inkluzija, uzori

Godina: 01-02-2020 - 31-12-2021

URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2019-3-ELO2-KA105-005207>

Povezanost s projektom „Uzori“ : "Pokazivanje i objašnjavanje pojmova invaliditeta, pristupačnosti i uključivanja učenika. Stjecanje samopoštovanje u interakci ji s osobama s teškoćama, razvijanje strpljenja i razumijevanja prema svim drugim socijalnim skupinama. Cilj projekta bio je naučiti ih kako se nositi s teškoćama, što također može pridonijeti pozitivnijem prikazivanju osoba s teškoćama, čime se poboljšava njihova slika o sebi.

Sažetak: Jedan od ključnih ciljeva "inCLUEsiona" bio je da sudionici osvijeste MOTIV za djelovanje, i istovremeno bolje razumiju pojmova kao što su "invaliditet", "pristupačnost" i "uključivanje", a kao rezultat sudjelovanja u projektu . Tijekom cijelog projekta, sudionici su otkrivali "tragove" koji bi im mogli pomoći da se bolje upoznaju s terminologijom invaliditeta, kao i s vrijednostima uključivanja i poštovanja drugih. Također su učili prepoznati što je dostupno na njihovim sveučilištima, radnim mjestima, četvrtima i zajednicama. Projektom "inCLUEsion" nije pronađen „liječ“ za sve društvene nedaće, već se nastojalo naučiti pojedince iz svih sfera života da budu uključivi, otvoreni za prihvaćanje i učenje od drugih.

2. Naziv projekta: **MAGIC SEEN: Metode i igre u učionici - Posebne obrazovne potrebe**

Broj/referenca projekta: 2020-1-ROO1-KA101-078566

Ključne riječi: Posebne obrazovne potrebe, uzori

Godina: 01-11-2020 - 31-10-2022

URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2020-1-ROO1-KA101-078566>

Povezanost s projektom „Uzori“: Rumunjska organizacija Centrul Scolar pentru Educatie Incluziva Targu Neamt " prijavila je ovaj projekt jer su željeli imati kvalificirano osoblje u obrazovnom procesu za rad s učenicima s posebnim potrebama" - što je ključno u radu s učenicima s teškoćama u razvoju i definitivno pridonosi njihovom pozitivnom prikazivanju.

Sažetak: Provedbom ovog projekta planirano je postizanje sljedećih ciljeva: razvoj kompetencija za integraciju inkluzivnih praksi učenjem i primjenom novih metoda i praktičnih alata – didaktičkih igara, IKT - a i aktivnosti provođenja slobodnog vremena koje se mogu izvoditi sa učenicima s teškoćama u razvoju (učenici s TUR) u nastavnim aktivnostima i integriranoj obrazovnoj terapiji; edukacija osoblja u području provedbe obrazovnih digitalnih igara - poznavanje prednosti uporabe inovativnih metoda, koje dovode do razvoja kompetencija za samostalan život učenika; razvoj stručnih kompetencija 12 nastavnika za korištenje IKT - a kao resursa za nastavu, poučavanje i ocjenjivanje te njihova integracija u odgojno-obrazovni proces za 115 učenika s teškoćama u razvoju ; razvijanje digitalnih vještina minimalno 40 učenika s teškoćama u razvoju potrebnih za korištenje računala, kao i njihovu kontinuiranu stimulaciju i promatranje njihovih reakcija tijekom uključenosti u aktivnost.

3. Naziv projekta: Aktivizam i volontiranje za osobe s posebnim potrebama

Broj/referenca projekta: 2022-3-RO01-KA154-YOU-000103058

Ključne riječi: Invalidnost, svijest, društvene promjene, uzori

Godina: 01-04-2023 - 31-03-2025

URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2022-3-RO01-KA154-YOU-000103058>

Povezanost s projektom „Uzori“ : Projekt ima za cilj smanjiti/eliminirati postojeće stavove među mladima o djeci s teškoćama u razvoju, a koji su nametnuti čimbenicima iz društveno-kulturnog okruženja, podizati svijest o potrebi individualnog usavršavanja u tom smislu za socijalno, nastavno i savjetodavno osoblje; djeca s teškoćama u razvoju uključena u projekt razvit će svoje vještine i sposobnosti, a mladi ljudi uključeni u projekt vidjet će promjene u sebi, postajući ispunjeniji, sigurniji u sebe i odlučni donijeti promjene u društvu kroz svoj rad.

4. Naziv projekta: **Art Therapy - pomaže mi!**

Broj/referenca projekta: 2020-1-ROO1-KA101-078519

Ključne riječi: Art terapija, posebne obrazovne potrebe, uzori

Godina: 01-10-2020 - 30-09-2022

URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2020-1-ROO1-KA101-078519>

Povezanost s projektom „Uzori“ : Kroz ovaj projekt učenici su zajedno s nastavnicima upoznavali različite umjetničke tehnike kao što su: slikarstvo, kolaž, modeliranje, fotografija te su bili uključeni u grupne aktivnosti i igre koje su dovele do poticanja individualne i timske komunikacije. Razvijali su individualnost i samopouzdanje, pronalazili sredstva izražavanja u različitim stresnim situacijama, odnosno prevladavali teškoće s kojima se nose djeca s teškoćama u razvoju.

5. Projekt Name: Peer for Progress: Promicanje istraživačkih i poduzetničkih aktivnosti za akademsko napredovanje osoba sa senzornim oštećenjem

Broj/referenca projekta: 2019-1-ES01-KA201-064564

Ključne riječi: Senzorno oštećenje, priče o uspjehu, Uzori

Godina: 01-09-2019 - 31-08-2022

URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2019-1-ES01-KA201-064564>

Povezanost s projektom „Uzori“: Projekt govori o uspješnim pričama osoba s teškoćama i doprinosi poticanju prikazivanja osoba s teškoćama u profesionalnom i obrazovnom kontekstu.

Sažetak: Projekt govori o uspješnim pričama osoba s teškoćama u razvoju te doprinosi poboljšanju prikazivanja osoba s invaliditetom u profesionalnom i obrazovnom kontekstu. Cilj projekta je poboljšati pristup osoba sa senzornim teškoćama visokom obrazovanju i potaknuti ih na stjecanje diploma više razine. Trenutni trend je da osobe sa senzornim oštećenjima imaju ograničene mogućnosti zapošljavanja te se suočavaju s nizom prepreka u tom procesu. Međutim, postoji niz osoba sa senzornim poteškoćama koje su uspješni u svojoj karijeri. U tom smislu, projekt P4 P ima za cilj iskoristiti iskustva ove skupine ljudi, identificirajući prepreke s kojima su se susreli i prevladali ih, a koji bi pomogli sadašnjim i budućim učenicima sa senzornim poteškoćama u smanjenju i prevladavanju tih prepreka.

6. Naziv projekta: **Katalizatori promjena: Alfa volonteri**

Broj/referenca projekta: 2014-3-ROO1-KA105-013281

Ključne riječi: invaliditet, inkluzija, samorazvoj, uzori

Godina: 01-03-2015 - 30-11-2015

URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2014-3-ROO1-KA105-013281>

Povezanost s projektom „Uzori“ : Ovaj projekt pomaže u jačanju i razvoju samopouzdanja osoba s teškoćama

Sažetak: Posljednjih godina promijenilo se razumijevanje pojma invaliditeta, što znači da društvene barijere definiraju invaliditet ljudi, a ne njihove osobne nedostatke. Prihvatanje u društvu i smanjenje prepreka smanjuje učinak teškoće koju osoba ima, povećava vještine i šanse za integraciju i socijalnu autonomiju. Ali ipak, kada spominjemo invaliditet, većina ljudi pomisli na nesposobnost, mladi s teškoćama ne tretiraju se kao "normalne" osobe i ne pomaže im se zanemariti njihov hendikep koji ih prati cijeli njihov život. Stoga često nemaju prijatelje, ne komuniciraju s drugim mladim ljudima, a integracija mladih ljudi u zajednicu stvar je osnovnog ljudskog dostojanstva, kolektivne svijesti i prepoznavanja. To su neke od potreba i problema koje imaju mladi s teškoćama. U tim aktivnostima mladi s teškoćama, volonteri i profesionalci učit će i igrati zajedno (...), a krajnji cilj je da svi mladi shvate da su bolji nego što vjeruju da jesu. Metode koje se pri tome koriste su psiho-socijalne jer omogućuju razvoj vještina povezanih sa samootkrivanjem i osobnim granicama, te analizu ponašanja drugih.

7. Naziv projekta: **Da, mogu to učiniti**

Broj/referenca projekta: 2020-1-HRO1-KA101-077173

Ključne riječi: invaliditet, inkluzija, prihvaćanje vršnjaka, uzori

Godina: 15-02-2021 - 14-05-2022

URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2020-1-HRO1-KA101-077173>

Povezanost s projektom „Uzori“: Potrebno je povećati osjetljivost učenika na potrebe i probleme obrazovanja djece s teškoćama u razvoju, naučiti učenike da prepoznaju svoje stavove i ponašanja prema djeci s teškoćama u razvoju, prihvate različitost i jačaju toleranciju – projektom se naglašava važnost uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u društveni život škole, što također pridonosi poboljšanju mišljenja o osobama s teškoćama od strane njihovih vršnjaka

Sažetak: Brojna istraživanja pokazala su da su djeca s teškoćama manje prihvaćena od strane svojih vršnjaka. Na psihosocijalni razvoj djece s teškoćama u razvoju uvelike utječe njihovo prihvaćanje u vršnjačkoj skupini i stvaranje prijateljskih odnosa s vršnjacima. U odnosima sa svojim vršnjacima, djeca s teškoćama uče i razvijaju svoje socijalne, emocionalne i komunikacijske vještine, koje su temelj svakog kognitivnog razvoja. Škola bi trebala poticati i razvijati prihvaćanje različitosti jer smo svi različiti, svi smo jednako vrijedni i svi imamo isto pravo na kvalitetno obrazovanje.

Zaključak

Konkretni ciljevi projekta "Uzori za učenike s teškoćama u razvoju" su podrška učenicima da postanu samouvjereni kroz zbirku uspješnih priča s kojima se mogu identificirati, te poticanje razvoja ključnih kompetencija i osnovnih vještina učenika (pismenost i digitalne vještine). Iako se raznolikost može promatrati iz mnogo različitih kutova, usredotočeni smo i na sposobnosti i na teškoće. Posebno smo usmjereni na prihvaćanje i naglašavanje jedinstvenih snaga učenika s teškoćama u razvoju. Projekt stoga ima za cilj istaknuti pozitivne aspekte invaliditeta, prikazujući priče o uspjehu koje osnažuju mlade učenike da postanu samopouzdaniji i identificiraju se s prihvatljivim uzorima. Ovakav pristup potiče prepoznavanje vrijednosti koje osobe s teškoćama donose u razredno okruženje i prepoznaje njihovu značajnu ulogu u obrazovanju. Usmjeravanjem na sposobnosti i teškoće nastojimo stvoriti inkluzivna i osnažujuća obrazovna iskustva, te omogućiti svim učenicima da napreduju i ostvare svoj puni potencijal. Tijekom projekta, izradili smo kratki vodič za nastavnike o tome kako ojačati i povećati samopouzdanje i samopoštovanje učenika s teškoćama u razvoju, jer ono igra ključnu ulogu u njihovom obrazovanju. Razvojem samopouzdanja potaknut će se smanjenje teškoća u učenju te prevenirati rano napuštanje školovanja

Učenici s teškoćama u razvoju mogu imati prosječnu ili natprosječnu inteligenciju, ali stalni akademski neuspjeh slabi njihovo samopouzdanje i samopoštovanje. Mnogi se također bore sa školskim postignućem, a posebno su izloženi riziku od ranog napuštanja školovanja. Stoga je ključno jačanje samopouzdanja u ranim godinama školovanja. Uz vodič, projektom će se izraditi zbirka kratkih, inspirativnih priča u formatu e-knjige s prihvatljivim uzorima za učenike s teškoćama. Istinski inkluzivni razredi trebaju knjige i priče koji podržavaju inkluzivne ciljeve i nude mogućnost identifikacije za sve učenike. Djeca trebaju dobre uzore koji će pozitivno utjecati na njihov razvoj jer se ugledanjem na njih oblikuju njihovo ponašanje. A na djecu najviše utječu priče koje čitaju. Dakle, ograničeni i stereotipni prikaz i likova smanjuju

sposobnost učenika da vide sebe i druge u tim pričama. Djeca moraju biti izložena raznolikoj literaturi, jer je to korisno za njihovu sliku o sebi i pronalaženje svog mjesta u društvu (Leahy&Foley, 2018).

Unatoč naporima da se stvore inkluzivnije priče i inkluzivni razredi općenito, istraživanja pokazuju da suvremena dječja književnost često reproducira predrasude i stereotipe (Beckett, et al., 2010; Monoyiou,&Symeonidou, 2016). Dječja književnost koja realno prikazuje likove s teškoćama jedan je od alata koji se može koristiti za promicanje svijesti i poboljšanje u ključnosti i razumijevanja. Istovremeno se, kroz ove priče razvijaju i osnovne kompetencije (pismenost i digitalna kompetencija). Dakle, jedan od ishoda ovog projekta jeste i zbirka priča u kojima će se posvetiti posebna pažnja realnom i konkretnom prikazivanju likova s teškoćama koji bi mogli biti uzori učenicima s teškoćama u razvoju .

Na kraju, uz vodič i zbirku priča, kreirat će se svojevrsni alat spreman za upotrebu za učitelje , a koji će im pomoći u stvaranju priča o uspjehu zajedno sa njihovim učenicima . Ovaj će alat usmjeravati učitelje i učenike da se usredotoče na pozitivne aspekte svakodnevnog života i rada. Sadržavat će strukturu modela za priče u kojima učenici mogu integrirati vlastite primjere - na primjer, ono u čemu osjećaju da su dobri, prepoznavanje svojih snaga, kako mogu prevladati izazove itd.

Projekt "U zori za učenike s teškoćama u razvoju" zagovara proaktivan pristup u predstavljanju i razumijevanju položaja djece s teškoćama u razvoju u odgojno-obrazovnom sustavu. Stoga vodič može služiti kao vrijedan resurs, naglašavajući izazove i mogućnosti s kojima se suočavaju učenici s teškoćama u razvoju u školskom okruženju. Vodič obuhvaća detaljnu analizu trenutnog stanja kada je u pitanju inkluzija i podrška djeci s teškoćama u razvoju u svakoj od zemlja partnera na projektu.

U vodiču se ističu i razne nacionalne inicijative i programi koji se provode kako bi se spriječilo rano napuštanje školovanja i poboljšala obrazovna iskustva djece s teškoćama u razvoju. Predstavljanjem ovih inicijativa, cilj nam je potaknuti razmjenu znanja i poticanje suradničkog duha među nastavnicima, kreatorima politika i dionicima odgoja i obrazovanja. Razmjena ideja i dobrih praksi ključna je za razvoj učinkovitijih strategija za rješavanje različitih potreba učenika s teškoćama i osiguravanje njihovog uspjeha u obrazovnom sustavu.

Kroz vodič, nastoje se potaknuti pozitivne promjene u obrazovnom okruženju, potičući usvajanje inkluzivnih politika i praksi koje će stvoriti podržavajuće i prilagodljivo okruženje za sve učenike. Nadovezujući se na iskustva i uspjehe različitih zemalja, vodič služi kao putokaz za daljnji napredak i inovacije u području inkluzivnog obrazovanja.

**Literatura
i reference**

All, A. C., Loving, G. L. i Crane, L. L. (1999). Animals, Horseback Riding, and Implications for Rehabilitation Therapy. *The Journal of Rehabilitation*, 65(3), 49.

Preuzeto s

<https://link.gale.com/apps/doc/A55816037/AONE?u=googlescholar&sid=googleScholar&xid=c4e1651b>

Arini, F. D., Sunardi, S., & Yamtinah, S. (2019). Social skills of students with disabilities at elementary level in inclusive school setting. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 6(1), 52-59.

Bellacicco, R., & Dell'Anna, S. (2019). Trend e gap nella ricerca sull'inclusione scolastica in Italia: una Mapping Review Trends and gaps in research on inclusive education in Italy: a Map-ping Review. *Le Società per la società: ricerca, scenari, emergenze*, 26, 45.

Borisova, E. Y. (2019). Opportunities of Socialization of Younger School Students with Intellectual Disabilities in Inclusive Education. *PSYCHOLOGICAL SCIENCE AND EDUCATION*, 24(4), 90.

Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelji, emocionalni i socijalni razvoj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Bronfenbrenner, U. (1989). Ecological systems theory. In R. Vasta (Ed.), *Annals of child development* (vol. 6, pp. 187-249). Boston: JAI Press, Inc.

Buljubašić-Kuzmanović, V. (2017). Utjecaj terapijskog jahanja na socijalni razvoj djece s teškoćama u razvoju. *Školski vjesnik*, 66 (2), 255-269. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/187034>

Bystrova, Y., Kovalenko, V., & Kazachiner, O. (2021). Social and pedagogical support of children with disabilities in conditions of general secondary educational establishment.

Canevaro, A., & de Anna, L. (2010). The historical evolution of school integration in Italy: Some witnesses and considerations. *Alter*, 4(3), 203-216.

Carnovali, S. (2017). The Right to Inclusive Education of Persons with Disabilities in Italy. Reflections and Perspectives. *Athens Journal of Education*, 4(4), 315-326.

Daniels, E. R. i Stafford, K. (2003). Kurikulum za inkluziju. Zagreb: Biblioteka "Korak po korak".

Di Maggio, I., Ginevra, M. C., Santilli, S., & Nota, L. (2022). Elementary school students' attitudes towards peers with disabilities: the role of personal and contextual factors. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 47(1), 3-11.

Dmitrieva, E. E., Medvedeva, E. Y., Olkhina, E. A., Uromova, S. E., & Kashtanova, S. N. (2020). The development of social competence in preschoolers with disabilities as the condition for their successful educational integration. *Universal Journal of Educational Research*, 8(7), 3244-3250.

Đuretić, A. (2015). Utjecaj terapijskog jačanja na socijalizaciju djece s teškoćama u razvoju (Diplomski rad). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:234485>.

Educofamille. (2022). L'importance de la relation d'attachement pour le développement de l'enfant. ÉducoFamille. <https://educofamille.com/attachement/>

Fernandez-Villardón, A., Alvarez, P., Ugalde, L., & Tellado, I. (2020). Fostering the social development of children with special educational needs or disabilities (SEND) through dialogue and interaction: a literature review. *Social Sciences*, 9(6), 97.

Ferri, B. A. (2015). Inclusion for the 21st century: Why we need disabilities studies in education. *Italian Journal of Special Education for Inclusion*, 3(2), 11-22.

Gaggioli, C., & Sannipoli, M. (2021). Improving the training of support teachers in Italy: The results of a research on attitudes aimed at students with Intellectual Disabilities. *Science Insights Education Frontiers*, 8(2), 1037-1057.

Ginevra, M. C., Di Maggio, I., Valbusa, I., Santilli, S., & Nota, L. (2022). Teachers' attitudes towards students with disabilities: The role of the type of information provided in the students' profiles of children with disabilities. *European Journal of Special Needs Education*, 37(3), 357-370.

Harris MA, Donnellan MB, Guo J, McAdams DP, Garnier-Villarreal M, Trzesniewski KH. Parental Co-Construction of 5- to 13-Year-Olds' Global Self-Esteem Through Reminiscing About Past Events. *Child Dev.* 2017 Nov;88(6):1810-1822.

Harris, M. A., & Orth, U. (2020). The link between self-esteem and social relationships: A meta-analysis of longitudinal studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 119(6), 1459–1477.

Katz, L. G. i McClellan, D. E. (2005). Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije. Zagreb: Educa.

Kemp, C. i Carter, M. (2002). The social skills and social status of mainstreamed students with intellectual disabilities. *Educational Psychology*, 22(4), 391–411. doi:10.1080/0144341022000003097.

Križan, L. (2018). Utjecaj tjelesnog vježbanja na socioemocionalni razvoj djece s teškoćama u razvoju (Završni rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:021254>

Leutar, Z. i Oršulić, V. (2014).; Povezanost socijalne podrške i nekih aspekata roditeljstva u obiteljima s djecom s teškoćama u razvoju. Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/143526>

Lozano, J., Cava, A., & Minutoli, G. (2020). La risposta educativa agli alunni in condizioni di disabilità: uno studio nella città di Messina. *Formazione & insegnamento*, 18(1 Tome I), 320-333.

Mandić, S. (2015). Socijalizacija djece s teškoćama u razvoju (Diplomski rad). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:650116>

Munjas Samarin R., Takšić V. (2009).: Programi za poticanje emocionalne i socijalne kompetentnosti kod djece i adolescenata. *Suvremena psihologija* 12 (2009), 2, 355-371 Pregledni članak - UDK 159.922.73. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/82959>

Orth, U., Erol, R. Y., & Luciano, E. C. (2018). Development of self-esteem from age 4 to 94 years: A meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 144(10), 1045-1080.

РАБАДАНОВА, Р. С., ФАТЫХОВА, А. Л., & БАЛАКИНА, Н. В. (2022).
СОЦИАЛИЗАЦИЯ СТУДЕНТОВ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ В УСЛОВИЯХ
ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ ДОСУГОВОЙ СРЕДЫ.

Sandri, P. (2014). Integration and inclusion in Italy. Towards a special pedagogy for inclusion. *Alter*, 8(2), 92-104.

Self-esteem. In: *Le petit Larousse de la psychologie*. Paris: Larousse; 2016. p. 297-305.

Žic Ralić, A. i Ljubas, M. (2013). Prihvaćenost i prijateljstvo djece i mladih s teškoćama u razvoju. *Društvena istraživanja*, 22 (3), 435-453. Preuzeto s <https://doi.org/10.5559/di.22.3.03>

Woolfolk, A. (2010). *Educational psychology*. Upper Saddle River, New Jersey: Allyn and Bacon.

AESH - Accompagnant des élèves en situation de handicap

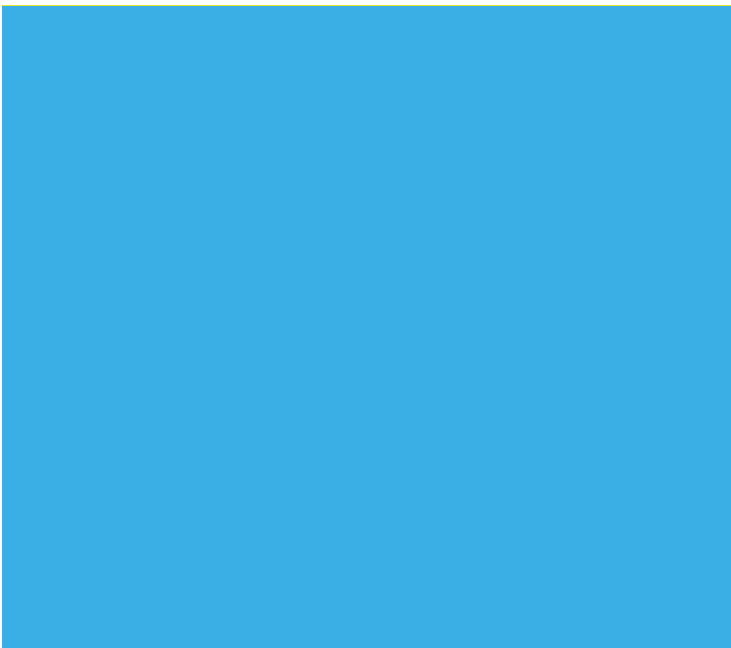
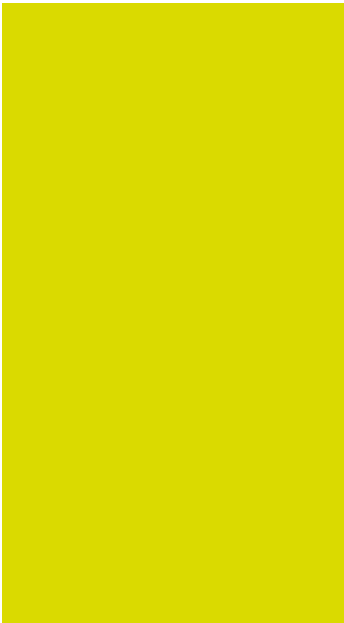
Goal 4 | Department of Economic and Social Affairs (un.org)

Lev Vygotsky's Sociocultural Theory - Simply Psychology

Projet Personnalisé de Scolarisation (PPS)

the law of 11 February 2005

<https://mzo.gov.hr/vijesti/smjernice-za-rad-s-ucenicima-s-teskocama/4450>

ISTITUTO DEI SORDI
DI TORINO

**Sufinancira
Europska unija**

Ovaj projekt je sufinanciran iz programa ERASMUS+ EU. Njegov sadržaj odražava stavove autora, a Europska komisija ne može se smatrati odgovornom za bilo kakvu upotrebu informacija koje se nalaze u njemu.